
Kom frit frem med visionerne for landområderne

FOTO: KRÆN OLE BIRKKJÆR

Af konsulent Katrine Kracht og planchef Trine Eide, Videncentret for Landbrug

VIDENCENTRET FOR LANDBRUG

VIDENCENTRET FOR LANDBRUG P/S
Agro Food Park 15 +45 8740 5000
DK 8200 Aarhus N vfl.dk

Kom frit frem med visionerne for landområderne

Vi vil få mere kvalificeret planlægning i det åbne land, hvis kommuner og landbrug får større kendskab til hinandens visioner og går i dialog om, hvordan der kan skabes bæredygtige løsninger i landdistrikterne.

Af konsulent Katrine Kracht og planchef Trine Eide, Videncentret for Landbrug.

Perspektivet er stort, hvis landmænd og kommunale planlæggere lærer hinanden bedre at kende og sammen udvikler en ny tilgang til planlægning i det åbne land. En tilgang hvor der er større åbenhed end vi er vant til over for lokalt funderede bæredygtige løsninger; og hvor der tænkes på mulige synergieffekter ved at koble traditionelt adskilte aktiviteter sammen.

Med kommunalreformen overtog kommunerne den komplicerede opgave, det er at lave planlægning for det åbne land. Siden har kommunerne ydet en stor indsats for at forholde sig til disse komplekse problemstillinger og løse den nye opgave.

Men nu er tiden inde til at revurdere og til at afprøve en ny tilgang til planlægning i det åbne land, både for landbrugserhvervet og kommunerne. Her kan et større kendskab til bredden i landbruget og et øget samspil mellem kommune, landbrug og lokalsamfund være med til at bane vejen.

Mere samarbejde og udveksling af ideer mellem kommunale planlæggere og landmænd vil give mere bæredygtige og bedre lokalt funderede løsninger i det åbne land.

Behov for ny praksis i planlægningen

I dag mødes landmænd og kommunale embedsmænd ofte kun i forbindelse med miljøansøgninger eller kontrolbesøg. Det vil sige i situationer, hvor begge parter allerede er inde i en proces med fokus på konkrete løsninger og eventuel konflikthåndtering.

Sådan er også det generelle billede af både lovgivning, praksis i mange kommuner og hos mange landmænd og landbrugskonsulenter: Fokus er næsten udelukkende rettet mod regulering og konflikthåndtering. Og ofte anvendes adskillelse og restriktioner som de vigtigste redskaber til at håndtere potentielle konflikter.

Der er selvfølgelig ikke i sig selv noget galt i at arbejde med konkrete løsninger på konkrete problemstillinger. Men når man nærmest konsekvent adskiller funktioner for at undgå interessekonflikter, kan man let komme til at overse eventuelle ressourcer eller muligheder for multifunktionelle løsninger. F.eks. løsninger hvor hovedproduktionen på bedriften hænger sammen med andre produktioner og ressourcer i lokalområdet.

Sagt med andre ord kan fokus på konfliktforebyggelse gennem adskillelse føre til, at man overser muligheder for synergieffekter og bæredygtig udnyttelse af lokale ressourcer. Dagens praksis hænger sammen med, at der i kommunerne og landbrugserhvervet ikke er tradition for at mødes forud for strategiske beslutninger om en bedrifts udvikling. Hvis parterne gør op med den manglende tradition og indleder en mere langsigtet dialog, der ikke nødvendigvis handler om konkrete her-og-nu afgørelser, vil det være til gavn for alle.

Sammen kan man afsøge nye muligheder for en langsigtet planlægning, hvor der på sigt kan sikres rum til fortsat udvikling og investeringssikkerhed. En ny praksis, hvor kommune, landmand og rådgivere har en fortløbende dialog, kan også skabe mulighed for nye samspil på tværs af sektorer og interesser samt kombinerede indsatser, som løser flere ting på en gang. Kort sagt er der behov for kontinuerlig og systematisk dialog mellem alle aktører i det åbne land og gensidig villighed til at indgå kompromiser.

Basis for mere samspil

Vores påstand er, at hvis der i planlægningen og i dialogen mellem de forskellige aktører sættes fokus på potentialer og visioner for fremtiden, kan kommuner og landbrug spille tættere sammen om at udvikle og understøtte et landbrug, som går hånd i hånd med lokale ønsker og forudsætninger. Parterne må ind i en konstruktiv dialog om visioner og konkrete ideer, som er bæredygtige og passer ind i den lokale kontekst, og denne dialog skal spille tilbage på både landmandens og kommunens planlægning. Der er allerede flere positive eksempler på kommuner og landmænd, der er gået ind i en sådan proces.

Et af dem er Hjørring Kommune og gården Villerup Hovedgård. Her er der siden midten af 1990'erne opbygget en meget atypisk produktion, baseret på de naturgivne lokale forudsætninger.

Dele af gårdens jordtilliggende er, hvad landmænd kalder 'kold jord'. Korn og andre almindelige afgrøder trives ikke optimalt her. Til gengæld er jorden velegnet til dyrkning af pil og poppel. I dag har ejerne tilplantet det samlede areal med pil og poppel og etableret firmaet PileByg, som fremstiller CE-certificerede støjskærme og andre produkter med pil som råmateriale. Ifølge Vibe Gro, som ejer Villerup Hovedgård sammen med Johannes Falk, har Hjørring Kommune altid været en god samarbejdspartner. F.eks. når der er søgt tilladelse til at opføre de nødvendige bygninger til produktionen.

Høst af pil, som her på Villerup Hovedgård i Vendsyssel, er en af de nye muligheder i landbruget, som både planlæggere og landmænd skal forholde sig til.

Fjernvarme fra landbrug

For få år siden fik Vibe Gro og Johannes Falk muligheden for at optimere yderligere i en anden af deres virksomheder, Nordic Biomass a/s, der leverer teknologi til energiskove og producerer flis. En mulighed for at koble et værdiled mere på denne produktion opstod, til gavn for både miljøet, lokalsamfundet og virksomhedens økonomi.

Projektet gik ud på at bygge et varmekværk på Villerup Hovedgård, som skulle forsyne den nærliggende mindre by Lønstrup med "billig" fjernvarme. Kværket skulle fyres med flis, som er et restprodukt fra produktionen på gården, og som hidtil er blevet solgt til et varmekværk andetsteds. Ifølge Vibe Gro blev kommunen en aktiv og positiv medspiller i det nye projekt, og den gjorde en betydelig indsats for at få løst de juridiske og tekniske barrierer, der stod i vejen.

Af årsager, som er uden for Hjørring Kommunes indflydelse, er projektet endnu ikke realiseret. Ikke desto mindre mener vi, at planen om det flisfyrede varmekværk viser to ting:

For det første at vi i stigende grad vil se, at landbrug involverer sig i energiproduktion og andre nye forretningsområder. F.eks. naturpleje, klimatilpasning, oplevelser og rekreation. Forretningsområder som den samlede planlægning for erhverv og lokalområde må tage højde for. For det andet viser eksemplet en kommune, der aktivt går ind som medspiller. Og aktivt medspil skal der til, når det lokale landbrugserhverv skal udvikles i pagt med de lokale forudsætninger og til gavn for lokalsamfundet.

Også de store moderne bedrifter, der har mere almindelig husdyr- og planteproduktion, kan bidrage og har brug for dialog om kommunens langsigtede planer. Ligesom de kommunale planlæggere har brug for at vide hvilke visioner, landmændene går og tumler med for deres egen bedrift.

Målet må være at få en klar procedure og et setup, som kan være med til at virkeliggøre denne forandringsproces og kulturændring, som skal til hos både landbrug og kommuner. Med kommunerne som omdrejningspunkt i den lokale udvikling kunne et sted at starte være, at kommunen sørger for at danne nye netværk, både landbrugsfaglige og erhvervsorienterede, sikre kontinuerlig dialog med den enkelte landmand – også når der ikke er konkrete miljøansøgninger eller lignende i spil – og gribe de visioner og idéer, som bliver spillet på banen.

FOTO: KREN OLE BIRKJÆR

De store moderne landbrug kan bidrage til og har brug for en løbende dialog med kommunen om planer, der kan påvirke landskabet og dets udnyttelse.

NOGLE KOMMUNER ER I GANG

En række kommuner er godt i gang med at udvikle den mere fremadrettede dialog med det lokale landbrugserhverv, som vi efterlyser generelt.

En af dem er Jammerbugt Kommune, der sammen med landboforeningen Landbo Nord og Videntcentret for Landbrug har iværksat projektet 'Fra plan til handling i det åbne land'.

"Vi vil have planerne på bordet, få talt om ønsker, muligheder og behov og få konkretiseret løsningerne. Med projektet ønsker vi at synliggøre og dermed bedre kunne udnytte de erhvervsmæssige potentialer og synergier, der findes i det åbne land", hedder det i en præsentation af projektet.

Projektet skal afprøve metoder til at inddrage alle berørte parter i planlægningen for det åbne land: Kommune, landmænd, repræsentanter for turisme og oplevelsesøkonomi og andre.

En væsentlig del af projektet er at nytænke kommunens rolle, så kommunen ved siden af myndighedsrollen i højere grad kommer til at agere som sparringspartner for både landmænd og andre aktører.

Jammerbugt Kommune har i et kommuneplantillæg om landbrug (tillægget er pt. stadig i høring) også lavet en såkaldt værdikortlægning af hele kommunen. Det er sket ved at dele kommunen ind i 17 geografiske områder og for hvert område beskrive faktorer som infrastruktur, natur, byudvikling, landbrugsstruktur, miljøforhold, bygninger med flere.

For hvert punkt er der en vurdering af, om der i det pågældende område er en lav, middel eller høj frihedsgrad for udvikling af landbrug. Eksempelvis har landbrug en lav frihedsgrad i området Torup-Klim, middel frihedsgrad i området Nørre Økse og høj frihedsgrad i Brovst-Fjerritslev området. Synliggørelse af planer og ikke mindst handlemuligheder skal sikre løsninger, der imødekommer idéer, ønsker og behov i lokalområdet – også for landbruget.

En sådan værdikortlægning kan derfor være udgangspunkt for en dialog med de enkelte landmænd om hvilke udviklingsmuligheder, der er hos netop dem.

Dialog i tillid

Dialogen om visionerne skal foregå i en situation, hvor der ikke skal træffes en konkret myndighedsafgørelse, for eksempel om en byggesag eller en miljøansøgning. Det handler om at møde hinanden med åbent sind, lære hinanden at kende og skabe tillid til, at man gennem samarbejde kan finde frem til løsninger som tilfredsstillende alle parter – eller i det mindste ikke gør livet umuligt for nogen. Det giver også positivt udslag i en efterfølgende sagsbehandling.

Landbrugets eget rådgivningssystem har en vigtig rolle i forhold til at få skabt rum til, at kommuner og landmænd kan lære hinanden bedre at kende, så de ikke er fremmede for hinandens langsigtede planer

For at det kan lade sig gøre, er det vigtigt, at konsulenterne inspirerer landmændene til at se fremad. Ved at se bedrifternes fremtid i en 20-30 år lang tidshorisont – og i forhold til en ny kontekst med andre aktører og temaer – står landmændene med et bedre udgangspunkt for dialogen med kommunen og kan således lettere spille sig proaktivt på banen.

Hvad vil f.eks. landbrugets rolle være i fremtidens energiforsyning? Og i forvaltningen af naturen? Hvordan vil de lokale byer og ikke-landbrugsmæssig brug af landskabet udvikle sig de næste årtier? Og hvordan vil det påvirke den enkelte bedrift?

Den slags overvejelser kan være vigtige brikker i udviklingen af de mange forskellige landbrugsproduktioner. Og her kan konsulenten facilitere dialogen mellem både landmand og kommune om visioner og sammenhæng mellem den enkelte bedrift og lokalområdet på længere sigt.

LANDMAND EFTERLYSER SPARRING MED KOMMUNEN

Landmand Knud Just ejer Klarupgård, som ligger tæt på den østlige ende af Aalborg by.

For omkring seks år siden udarbejdede Knud Just sammen med blandt andre forskere på Aalborg Universitet en skitse til et anlæg til produktion af alger på bedriften. Anlægget ville blive det første af sin art i Danmark, og det skulle bruges til både forskning og produktion af alger til foder, kosmetikindustrien, fødevarerbranchen og flere andre formål. Et bud på en alternativ produktionsform, som ikke strider med den bynære placering og som samtidig giver mulighed for samspil med andre landmænd i form af aftagning af gylle til algeproduktionen.

Efter at have arbejdet med projektet et år tog Knud Just og hans samarbejdspartnere kontakt til Aalborg Kommune for at høre, om det ville være muligt at få godkendt den ikke landbrugsmæssige produktion på gården.

Svaret var, at algeproduktionen ikke er landbrug, og derfor ville det kræve udarbejdelse af en lokalplan. Hvilket ville være en tre år lang proces.

I dette konkrete eksempel blev algeanlægget aldrig bygget, da det viste sig at være for kapitalkrævende. Men hvis den nødvendige kapital havde været til stede, ville det have været dræbende for projektet med den tre år lange lokalplansproces, mener Knud Just.

Anderledes havde det været, hvis den planmæssige praksis var gearret til at imødekomme et projekt og en proces, som falder uden for de sædvanlige rammer. Havde der været en praksis med regelmæssige uformelle samtaler, f.eks. en gang om året eller hvert andet år, kunne tanker om algeproduktion være kommet på bordet tidligere, og begge parter ville blive klædt bedre på til at agere i forhold til hinandens ønsker, krav og forventninger.

FOTO: KNUD JUST

Det må tænkes ind i kommunal planlægning, at traditionelle landbrugsbedrifter kan udvikle sig utraditionelt. Som her på Klarupgård ved Aalborg, hvor der var planer om at etablere produktion af alger.

Artiklen er udarbejdet som led i projekt Bæredygtig Ressourceoptimering, 2014. Projektet er finansieret af Promilleafgiftsfonden.

En kortere version af denne artikel er blevet bragt i fagbladet Teknik & Miljø.

Artiklen er skrevet med bistand fra freelancejournalist Per Henrik Hansen, www.perhenrik.dk.

Layout: ph7 kommunikation, www.ph7.dk.